

Els valors del mar en vinyetes

- 26 d'abril del 2008
- A les 6 de la tarda en el marc de l'exposició *Els fars de paper, la llum dels còmics* de la 12a edició de la Massana Còmic

Jordi Ojeda i Rodríguez i Francesc Solé i Parellada

Doctors enginyers industrials i directors del projecte d'investigació "Còmics, ciència i tecnologia"

▲ Currículum

Breu currículum dels conferenciants

En el marc de la Càtedra Unesco de Tècnica i Cultura de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), els professors del departament d'Organització d'Empreses, Jordi Ojeda i Rodríguez i Francesc Solé i Parellada, dirigeixen el projecte d'investigació anomenat *Còmics, ciència i tecnologia*. Són reconeguts col·leccionistes i estudiosos del còmic, àmbit en el qual han publicat diversos llibres i articles, a més de realitzar conferències i exposicions, entre els quals es poden destacar:

Comissaris de l'exposició *Ciència-ficció o Tecnologies del Futur. La tecnologia en els còmics dels anys cinquanta* i autors del llibre del mateix títol. L'exposició ha estat exposada entre d'altres ciutats a Barcelona, València, Gijón, Pamplona, Logronyo, Madrid, Santander, etc. Responsables del projecte de recerca *Introducció al anàlisi econòmic sectorial. Aplicació al sector del còmic*, dirigit pel professor Solé, autor del llibre del mateix títol. Articles publicats conjuntament: *Autors autòctons: cinquanta anys creant historietes en una indústria editorial peculiar*, *Breu apunt sobre l'evolució del sector del còmic a Espanya* i *Seduir per adoctrinar*.

Responsable dels projectes de recerca *El paper de la dona en el còmic: de personatge a protagonista* i *La física dels superherois*, realitzats pel professor Ojeda.

Comissaris de l'exposició *Faros de papel: la luz de los cómics* i autors del llibre del mateix títol.

Comissaris de l'exposició *Còmics a Puerto: un universo marítimo en viñetas* i autors del llibre del mateix títol.

Col·laboradors del saló La Massana Còmic d'Andorra i del *Diari d'Andorra*.

En l'actualitat realitzen diversos projectes per fomentar els usos pedagògics de la història en diversos àmbits d'aplicació.

Jordi Ojeda i Rodríguez

És doctor enginyer industrial i màster en producció automatitzada i robòtica per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Ha treballat en la realització i direcció de diferents projectes per a empreses en àmbits com la supervisió i el control d'instal·lacions, l'automatització de processos, la inspecció automatitzada de peces utilitzant la visió per ordinador i la gestió de la producció.

En l'àmbit acadèmic, actualment és professor del departament d'Organització d'Empreses de la UPC, en l'especialitat d'organització industrial, la logística i els mètodes quantitius de gestió, i imparteix classes a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB) i a la facultat de Nàutica de Barcelona (FNB).

En l'àmbit de la recerca, és membre de l'Institut d'Organització i Control de Sistemes Industrials de la UPC, en la divisió d'enginyeria d'organització industrial i logística, on realitza la seva activitat de recerca en l'àmbit del disseny col·laboratiu de sistemes innovadors de gestió del coneixement i l'aprenentatge basats en les TIC i internet.

És soci fundador de l'empresa Racional Time, *spin-off* de la UPC creada per explotar els resultats de la recerca desenvolupada. L'empresa està especialitzada en l'organització i la gestió del temps de treball, aplicant models matemàtics per a l'optimització dels horaris dels treballadors i sistemes d'informació per facilitar-ne la gestió.

Francesc Solé i Parellada

És doctor enginyer industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona (UB) i catedràtic d'Organització d'Empreses. Medalla Narcís Monturiol al mèrit científic per la Generalitat de Catalunya i doctor Honoris Causa per la UEEB.

En l'àmbit acadèmic, és professor de la UPC des de l'any 1971. Ha impartit la docència en el camp de l'economia i de l'organització d'empreses a la UPC. Ha escrit nombrosos llibres i articles sobre desenvolupament regional en el camp de la política industrial i tecnològica, economia de la formació, política industrial i tecnològica, creació d'empreses i gestió d'universitats. En l'àmbit de la gestió de la universitat ha estat director de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UPC, director del departament d'Organització d'Empreses i vicerector de la UPC. Imparteix classes a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB) i a la facultat de Nàutica de Barcelona (FNB).

Actualment és vicepresident de la Fundació Coneixement i Desenvolupament, director del programa Innova, de la Càtedra Unesco de direcció d'universitat de la UPC i del Parc Tecnològic i de la Innovació de la UPC.

Presentació de la conferència

En el XII Saló la Massana Còmic celebrat a l'abril de 2008 es van desenvolupar dues activitats que tenien com a nexa en comú el mar i els còmics. Els professors de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), el Dr. Jordi Ojeda i el Dr. Francesc Solé, van presentar els treballs de divulgació científica que estan desenvolupant a la Càtedra Unesco de Ciència i Tècnica. El recurs emprat escollit en el seu treball és el de la utilització de les vinyetes per tal d'aprofitar els avantatges pedagògics que suposa l'ús dels còmics a l'hora de dirigir-se a un públic generalista.

Una de les activitats del saló va ser l'exposició *Fars de paper, la llum dels còmics*, organitzada conjuntament entre la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i l'Autoritat Portuària de Santander (APS). Aquesta exposició sorgeix d'un altre projecte molt més ambiciós i que veurà la llum a Santander el desembre del 2008 amb el nom de *Còmics a Port: un univers marítim en vinyetes*, que té com a objectiu presentar la relació de la societat amb el mar en general i amb els ports en particular. En el desenvolupament d'aquest treball s'ha recollit nombrosa documentació que ha generat altres resultats paral·lels, entre ells les activitats referides.

L'exposició *Fars de paper, la llum dels còmics* juga amb el similitud del que suposa la llum dels fars en l'orientació del camí en la navegació dels mariners i la influència de la lectura d'històries en la formació del nostre caràcter i personalitat. Les obres de diferents autors i èpoques recullen tot tipus de fars, de reals i d'imaginaris, encesos, espatllats, per dins i per fora. Es poden destacar aquelles obres on el far té una importància cabdal, com és el cas d'autors com Miguelanxo Prado, Paco Roca, Antoni Bernal, Francisco Ibáñez o Josep M. Blanco (tots ells presents a la sala), i d'altres on els fars esdevenen un punt de referència en la localització de la història.

Coneixedor d'aquesta exposició, el degà de la facultat de Nàutica de Barcelona de la UPC va convidar els dos professors a fer la lliçó inaugural del curs acadèmic 2007-2008. L'acte, celebrat el 27 de setembre de 2007, va ser un altre gest de normalització en el món de la història, en introduir en un esdeveniment de gran solemnitat un discurs ple de vinyetes, en una de les facultats més antigues del país, amb més de tres-cents anys d'antiguitat. El repte va ser doble, ja que es va voler produir una conferència a mida de l'auditori que hi havia present. El resultat es va poder veure el dissabte 26 d'abril de 2008 en el marc del XII Saló la Massana Còmic, amb la conferència que portava per títol *Els valors del mar en vinyetes*.

El comportament peculiar de la gent del mar (que són tant els que naveguen com els que viuen al voltant del mar, familiars i treballadors) configura una font d'identitat i de diferenciació pròpia, que els caracteritza. Es manifesten d'una forma particular que s'expressa constituint en el seu conjunt una autèntica cultura marítima, que permet als membres reconèixer-se, comunicar-se i entendre's entre ells. Comprèn un conjunt molt ampli i ocult de valors, creences, normes i compromisos, no directament observables però que es poden observar de la manera com les persones expliquen i justifiquen el seu comportament. El repte era poder identificar i visualitzar aquests valors emprant vinyetes de diferents obres i

autors. I també, evidentment, reservant instants per a la diversió, mostrant estereotips simpàtics de la gent del mar, associats a la vida bohèmia que suposa viatjar de port en port. La conferència, presidida per la presidenta de la Societat Andorrana de Ciències (SAC), Àngels Mach, va tenir la col·laboració del dibuixant Miguelanxo Prado. L'artista va destacar el vincle estret entre la ciència i l'art, i va agrair que hi hagi esforços a desenvolupar aquest tipus d'iniciatives, des dels dos punts de vista, des del vessant cultural però també des dels estudis científicotècnics (va recordar el seu pas per la universitat quan va començar els estudis d'arquitectura i la sensació de falta de component humanístic en la formació dels universitaris d'aquest àmbit). Va mostrar el seu suport i complicitat amb el projecte de difusió dels còmics en general i al dels fars en particular i es va mostrar receptiu a la contribució de dos professionals d'una altra especialitat que s'apropen al món de la historieta des d'aquesta visió.

També a la sala hi era present el responsable de les activitats culturals de l'Autoritat Portuària de Santander, en Carlos Limorti, convidat per la SAC i la Massana Còmic

Els valors del mar en vinyetes

Es denomina *valors* el conjunt de pautes que la societat estableix per a les persones en les seves relacions socials. Quan coincidim en dir que algú obra correctament, en realitat estem acceptant i compartint els mateixos valors morals, que en termes filosòfics es consideren tradicionalment que són els següents: llibertat, felicitat, honestedat, humilitat, amor, pau, respecte, responsabilitat, senzillesa, tolerància social, unitat, ajuda, amistat, caritat, justícia i fidelitat.

En el cas de la gent de mar, el seu comportament peculiar configura una font d'identitat i de diferenciació pròpia, específics d'aquesta comunitat. Es manifesten d'una forma particular que s'expressa constituint en el seu conjunt una vertadera cultura marítima, que permet als seus membres reconèixer-se, comunicar-se i entendre's entre ells. Comprenen un conjunt molt ampli i amagat de valors, creences, normes i compromisos, no directament observables però que es poden destil·lar de la manera com les persones expliquen i justifiquen el seu comportament.

Un comportament segurament influenciat per les condicions en les quals es desenvolupa la seva activitat. No oblidem que la finalitat darrera d'un navegant és assegurar l'estabilitat del viatge i la consecució dels objectius, que són arribar a port, superar les permanents crisis de màquines o les tempestes i perills del mar. Aquest tipus de vida professional és més ric en aquestes exigències extremes que les feines normals que podem desenvolupar a terra, i influeix directament en el comportament peculiar de la gent de mar.

Paco Roca. "El faro", 2004. Editorial Astiberri

La percepció global del conjunt de les seves experiències la solen expressar en una visió particular del món. Transmeten una visió utòpica de les fronteres i dels límits, que no són necessàriament les de la gent de terra endins, i se situen més propers als aspectes qualitatius que no als materials, cosa que els dóna un sentit ampli de llibertat i d'aventura, i que moltes vegades en el món de l'art (literatura, cinema, novel·les gràfiques...) s'ha representat amb aforismes contundents. Un bon exemple són els comentaris destacats del personatge principal del còmic *El Faro*, de Paco Roca, un vell farer que va donant lliçons al jove que acaba d'arribar ferit al far, a qui fa de guia en una mena de viatge iniciàtic a la cerca de la seva identitat. I com a mostra un botó: "...No se puede ir por ahí, a la deriva, sin un sueño..." (*El faro*, de Paco Roca).

Nota: A continuació una selecció de les imatges que es van mostrar en la presentació.

Buscadors d'un somni

Què entenem per *la gent de mar*? Ser *gent de mar* és sinònim de treballar com a mariner en vaixells mercants, o en vaixells pesquers, en les seves diferents mides, o treballar com a pescador artesanal en la pesca costanera de mars, llacs o rius. Es diu també de qui treballa en tasques complementàries, en ports i instal·lacions marítimes i costaneres, i de les famílies de pescadors que ajuden en tasques de suport.

Una característica d'aquesta comunitat és la passió per cercar un somni: l'aventura d'embarcar-se, de descobrir nous mons, noves cultures. Estan atrets per un univers marítim, ansiosos per conèixer-lo i descobrir-lo.

Són persones respectuoses amb els llocs i les seves gents, que senten una profunda admiració per la natura alhora que transmeten prudència amb els seus fenòmens, mantenint una estreta relació amb el medi aquàtic i en general amb la natura.

Per la seva activitat, acostumen a ser persones emprenedores, capacitades per adaptar-se als canvis i preparades per improvisar, conseqüència de viure en un estat permanent d'alerta i de risc. La seva actitud innovadora i dinàmica els fa actors principals del desenvolupament econòmic del seu entorn, i el seu compromís els porta a gestionar amb responsabilitat i sacrifici els serveis al seu càrrec (per exemple, el cas dels farers i les dures condicions en les quals han d'afrontar el seu treball).

EL MAR COM UNA AVENTURA

Grzegorz Rosinski i Yves Sente. "La Venganza del Conde Skarbek", 2006. Norma Editorial.

Will Eisner. "Moby Dick", 1996. Norma Editorial.

AFANY PER CONÈIXER I DESCOBRIR

Antonio Hernández Palacios. "Relatos del Nuevo Mundo. El Primer Viaje de Colón: Una Candela Lejana", 1992. Editorial Planeta-Agostini.

Persones generoses

L'evolució de la tecnologia ha estat determinant en els impactes i canvis culturals entre la gent de mar, especialment els sistemes de navegació, en la tecnologia de transport, en els ports, en la reducció del personal a bord i en els períodes de viatge més extensos.

Malgrat aquesta evolució tecnològica existeixen alguns fets culturals que continuen mantenint-se característics de la gent de mar i que podríem sintetitzar que són persones generoses.

En general, es distingeixen per la seva predisposició a l'esforç, amb gran esperit de sacrifici i disciplina, i exemplars en el treball en equip. Una forta necessitat de comptar amb els altres en el mateix dia a dia marítim engendra una cultura especial de solidaritat, més específica i més intensa que en la vida normal a terra. Potser aquest fet és l'origen de la seva consciència d'ajudar i acollir en el mar els desemparats.

En definitiva, persones senzilles i bones, amb un fort arrelament familiar malgrat les llargues traveses, conservadores en les tradicions i lliures d'esperit.

ACTITUD INNOVADORA

Vicente Segrelles. "El Mercenario, 1993". Ediciones B.

PERSONES RESPECTUOSES AMB ELS LLOCS, LES PERSONES I LES CULTURES

Hugo Pratt. Corto Maltés. 1982. Editorial Toutain.

PERSONES RESPECTUOSES AMB LA NATURA

Dominique Sérafini. "L'Aventure de l'Equipe Cousteau en BD. Le Mystère de l'Atlantide", 1988. Editions Robert Laffont.

CONTRIBUÏT AL DESENVOLUPAMENT DEL TERRITORI

Manel Gimeno, Sento, Rafa Higón. "Tritón, la mascota el Puerto de Valencia", 2006. Puerto de Valencia.

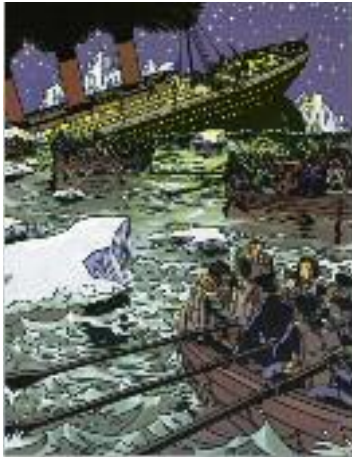
Uderzo i Goscinny. "Les aventures d'Astèrix", 1968. Edicions Dargaud.

PREDISPOSICIÓ A L'ESFORÇ I ESPERIT DE SACRIFICI

William Vance. "Bruce J. Hawker," 1986. Editions du Lombard.

HUMILITAT

JUSTÍCIA

Chiqui de la Fuente i Carlos R. Soria. "La isla del tesoro, 1984". Editorial Larousse.

PERSONES SOLIDÀRIES

Bob de Moor. "Les aventures de Johan et Stephan", 1989. Editions Rijperman.

Un altre tipus de valors

Que estiguem parlant amb seriositat i convenciment dels valors de la gent del mar, és a dir, de *coses serioses*, no implica forçosament que no s'hi pugui fer una aproximació amb sentit de l'humor. En els còmics i en les novel·les d'aventures, però especialment en les històries, els homes del mar també es diverteixen, i a vegades de forma no exactament ortodoxa. Faltaríem a la veritat i traïríem molts excel·lents guionistes i dibuixants si no oferíssim paral·lelament als valors dels homes del mar el *toc canalla* i no recollíssim algunes vinyetes que il·lustren *un altre tipus de valors* relacionades amb l'univers mariner i els seus estereotips. Esperem que es diverteixin veient-les tant com nosaltres seleccionant-les.

ALTRES TRADICIONS

Alfred, Jean Phillippe Deygraud. "La desesperación del mono", 2006. Rossell.

Selecció de missatges i vinyetes per a la conferència inaugural de la facultat de Nàutica de Barcelona del curs 2007-2008.

PROFESSIONALS BEN FORMATS

Francisco Ibáñez. "Las aventuras de Mortadelo y Filemón", 1998. Ediciones B.
Professionals preparats per saber fer Fer. "Revista", 2002. Editorial El Jueves
Professionals íntegres com a individus

José Ortiz i Antonio Segura. "Juan el Largo", 1989 Ediciones B.